

ROLUL SCHEMEI LA TABLĂ ÎN PREDAREA LECȚIILOR DE ISTORIE

SILVIA CÎMPEANU ȘI IOAN CÎMPEANU

Însușirea temeinică a cunoștințelor de către elevi este condiționată de pregătirea corespunzătoare a profesorului, de varietatea metodelor și procedeele utilizate în predare. Marile valori ale științei contemporane trebuie transferate în domeniul disciplinelor școlare și acest fapt implică găsirea celor mai indicate modalități de către cei care lucrează nemijlocit cu elevii, pentru transmiterea lor. Numai credința spre nou, spre modern, printr-o intensă muncă de cercetare, la toate obiectele, ne poate oferi garanția succeselor noastre.

Ținând seama de multitudinea evenimentelor istorice, de importanța educativă a acestui obiect, predarea n-o putem face oricum. Fiecare lecție necesită un studiu atent, o muncă intensă. Nu toate cunoștințele acumulate de noi le vom transmite elevilor. Folosindu-ne de materialul informațional, lecția o vom face cât mai bine înțeleasă tocmai prin sistematizarea ei. În aceasta constă noul, marea artă de a spune totul, rezumându-ne doar la esențial. Fiecare lecție necesită o preocupare aparte, o modalitate aparte de prezentare, în funcție de volumul materialului transmis, de specificul clasei, de particularitățile elevilor. Pentru înțelegerea și însușirea cunoștințelor predate, pe lângă materialul documentar și beletristic, hărți, albume, diagrame etc., schema la tablă ușurează acest proces. Pregătirea minuțioasă este reflectată tocmai în capacitatea de sistematizare a cunoștințelor pe tablă. Schema este oglinda muncii profesorului, preocuparea de a reda într-o formă clară, atrăgătoare și concisă întregul conținut. Ca element vizual, schema facilitează înțelegerea, însușirea faptelor. Din ea trebuie să rezulte cauzalitatea fenomenelor istorice și interdependența lor. „Să nu uiti — spunea Lenin¹ — conexiunea istorică fundamentală, să privești fiecare problemă din punctul de vedere al modului în care a apărut în istorie un fenomen dat,

¹ Lenin, V. I., *Despre stat*, în idem, *Opere complete*, ed. a II-a, vol. 39, București, Edit. politică, 1966, p. 69.

al etapelor principale pe care acesta le-a parcurs în dezvoltarea lui și, prin prisma acestei dezvoltări, să vezi ce a devenit acest fenomen în prezent". Completînd expunerea, tocmai acest deziderat îl favorizează schema la tablă.

Prin urmare, schema la tablă este procedeul metodic, folosit în predarea sau recapitularea cunoștințelor, care permite elevilor asimilarea și fixarea sistematică a materialului expus sau revăzut.

Cine trebuie să întocmească schema la tablă? Dacă actualele instrucțiuni ale Ministerului Învățămîntului, respectînd experiența acumulată de-a lungul anilor, în procesul de predare îi obligă la alcătuirea planurilor de lecții numai pe cei începători, fără definitivat, întocmirea schemei la tablă, fiind un atribut al fiecărei lecții, îi vizează pe toți propunătorii, indiferent de vechimea în învățămînt sau gradul didactic. Tocmai preocuparea pentru întocmirea unei scheme cît mai clare, mai atractive, mai complete ne determină să gîndim cu mai multă profunzime — în prealabil — lecția, să ne sistematizăm materialul, să diferențiem esențialul de multitudinea aspectelor pe care intenționăm să le abordăm în predare. Dacă la începători se impune o pregătire minuoasă, pentru ca lecția să întrunească toate atributele pozitive, pentru ca ei să-și formeze treptat deprinderea de a lucra la tablă, pentru cei cu experiență mai vastă, cu cunoștințe multiple, tocmai dorința de sistematizare și dozare a materialului duce la necesitatea întocmirii schemei la tablă. Or, aceasta presupune un plan în mintea profesorului, înainte de a intra în clasă. Nici cel mai instruit și experimentat învățător sau profesor nu-și poate permite, și nu trebuie, să meargă la lecție fără un plan dinainte gîndit, deoarece calitatea lecției depinde în mare măsură de precizia cu care va fi predată ea, iar această precizie se obține în primul rînd prin studierea și gîndirea tuturor detaliilor. Indiscutabil că, bazat pe o experiență bogată, un pedagog cult va putea predă în condiții bune o lecție, chiar și fără o preocupare prealabilă, dar aceasta va fi o improvizare talentată, și nu o operă desăvîrșită de creație pedagogică. În acest caz nu se realizează tot ce s-ar fi putut valorifica. O lecție este apreciată din două puncte de vedere: din punctul de vedere al conținutului și din punctul de vedere al formei. Dintr-o schemă la tablă rezultă cu ușurință atît pregătirea pedagogului pentru asigurarea conținutului științific al lecției, cît și măiestria sa pentru găsirea celor mai adecvate metode și procedee, care să ușureze procesul de înțelegere și însușire din partea elevilor. Iată dar, cît de necesară, și folositoare în același timp, devine schema la tablă, în predarea istoriei, indiferent de vechime sau grad didactic. Se mai întîmplă, uneori, să fie folosiți și elevii pentru întocmirea schemei la tablă. Oare acesta este un procedeu bun? La istorie, indiferent de tipul lecției, solicitarea elevilor, în alcătuirea schemei, îngreuiază defășurarea ei, stînjenește cursivitatea expunerii și împiedică prezentarea corelației dintre evenimente. Numai propunătorul este în măsură să știe ce și cînd trebuie notat pe tablă, asupra căror lucrări expuse să le rețină atenția elevilor. La o lecție de recapitulare, cu atît mai mult se impune prezența profesorului la tablă, pentru selectarea materialului oglindit prin schemă, chiar dacă el va lucra tot timpul orei cu clasa. Numai el va ști să folosească judicios tabla, să sublinieze esențialul, să repartizeze proporțional ideile notate cu dimensiunile

tablei, încît, la sfîrșitul orei, schema să aibă un aspect estetic plăcut, să atragă prin claritate și logica dispunerii materialului. Iată de ce sîntem de părere că numai profesorul sau învățătorul clasei este cel chemat să scrie schema la tablă și nicidecum vreun elev. În mod cu totul excepțional, în cazul unei infirmități etc., se poate recurge și la factorul elev.

Ce condiții trebuie să îndeplinească o schemă la tablă? Incontestabil că, pentru reușita ei, sînt necesare cîteva cerințe de ordin material. În primul rînd este nevoie de o tablă corespunzătoare, suficient de mare, care să ușureze munca pedagogului la toate obiectele de învățămînt. O tablă redusă ca dimensiuni nu va putea cuprinde o schemă completă, detaliată, fiind nevoie de ștergerea ei, de mai multe ori, în timpul predării, pentru a putea scrie în întregime schema și a mai prezenta și eventualele desene. Este de dorit, și spre aceasta tindem, ca, la sfîrșitul orei, pe tablă să rămînă schema în întregime, cuprinzînd lecția în toată unitatea ei. O schemă este reușită numai pe o tablă bine vopsită, chiar dacă este liniată. O tablă veche, pe care nu se văd urmele de cretă, împiedică vizibilitatea, enervează atît pe profesor, cît și pe elevi, scade mult din valoarea lecției. Preferăm, pentru istorie, o tablă neli-niată. Este inutil a mai aminti necesitatea tablei curate, a cretei în cantitate suficientă, uneori și a cretei colorate, precum și a unui burete curat și ud. În funcție de tipul lecției și de scopul urmărit, la începutul orei (în cazul lecțiilor de recapitulare sau al unei lecții de comunicare) sau după verificarea cunoștințelor, scriem titlul pe tablă. Acesta se scrie clar, fără abreviații, cît mai citeț și, dacă este posibil, titlul să fie ceva mai mare decît scrierea obișnuită pe care o folosim în continuare, tocmai pentru a-l scoate în evidență. Apoi, pentru a-l deosebi de restul schemei, titlul se subliniază. El nu va fi șters în tot timpul orei, chiar și în cazul în care sîntem nevoiți a șterge tabla de mai multe ori. Scrisul trebuie să fie citeț. În desfășurarea schemei putem folosi și unele prescurtări, în scrierea cuvintelor, cu care elevii sînt familiarizați din primele ore. Pentru o mai reușită sistematizare, se folosesc și anumite semne convenționale. Elevii știu că orice semn suplinește noțiuni. De exemplu, o săgeată orizontală sau verticală înseamnă consecințele unui eveniment istoric, a căror enumerare urmează a fi scrise pe tablă. Elevii sînt obișnuiți cu particularitățile fiecărui profesor, care și-a format deprinderea de a lucra într-un anumit fel, la întocmirea și scrierea schemei. De cele mai multe ori utilizăm accoladele, pentru a dezvolta cauzele unui eveniment, etapele importante ale desfășurării lui etc. Și acestea trebuie executate ordonat, estetic și, chiar dacă nu sîntem talentați la desen, sporirea atenției noastre va duce la prezentarea unei scheme agreabile și inteligibile. Acest lucru se cere mai cu seamă la folosirea desenului pedagogic în lecție. Ștergerea repetată a unor idei, a unor accolade îi derutează pe elevi, enervează. De fapt, acest procedeu greșit trădează nesiguranța din partea profesorului, insuficientă preocupare pentru a-și gîndi lecția și planul, înainte de a intra în clasă. Este de dorit să scriem frumos, dar, pentru că nu toți putem face acest lucru, ne vom strădui să scriem cît mai ordonat. Vom prezenta problemele în mod succesiv, fără a lăsa prea mari spații libere. Aspectul schemei devine supărător mai ales atunci cînd nu ne încapе toată pe tablă și facem completări în spa-

țiile rămase libere. Este greșit procedeul de a scrie pe marginea tablei, sau, cînd sus, cînd jos, derutîndu-i pe elevi. Dacă tabla este suficient de lată, o putem împărți în două și ne continuăm pe jumătatea din dreapta schema. Este greșit a șterge tabla incomplet și a ne rezerva doar atîta spațiu de cît mai avem nevoie. Nu-i nimic mai neplăcut decît a vedea cuvinte pe jumătate scrise, pe jumătate șterse, date incomplete, amestec de cuvinte noi scrise cu altele rămase din prima parte a schemei. Tabla se șterge în întregime, rămî-nînd doar titlul subliniat și apoi ne continuăm schema, respectînd ordinea logică și exigențele estetice. Dacă noi depunem efort și manifestăm preocupare pentru întocmirea unei scheme cît mai complete, se impune cu necesitate verificarea sistematică a caietelor elevilor, urmărirea sistemului lor de lucru. Se recomandă ca din prima lecție să-i învățăm cum să învețe, cum să-și ia notițe, cum să-și facă schemele, ușurîndu-le procesul de înțelegere și însușire a cunoștințelor, printr-o muncă ordonată, continuă și perseverentă.

Ce procedee folosim în întocmirea schemei la tablă? În funcție de scopul urmărit și de tipul lecției, de particularitățile elevilor și de nivelul clasei, folosim procedee diferite pentru alcătuirea schemei. Plecăm de la început cu ideea că, indiferent de scopul urmărit, tabla nu trebuie să rămînă goală. Este cu totul nepedagogic procedeul dictării lecției, astăzi cînd elevii dispun de manuale, justificîndu-se astfel lipsa schemei la tablă. Nu ne declarăm nici partizanii celui alt procedeu, al redării esențialului pe tablă sub formă de rezumat al lecției. Și aceasta denotă lipsă de prelucrare a materialului, de selectare, lipsa unui sistem de lucru.

Așa cum, la sfîrșitul fiecărei lecții, ne facem o autoanaliză asupra metodelor și procedeele folosite, asupra expresiilor utilizate și a măsurii în care ne-am realizat scopul propus, tot așa trebuie să reflectăm și asupra schemei scrise pe tablă. Oare cuprinde ea cele mai semnificative idei, este suficient de clară, de completă, nu cuprinde cuvinte și expresii inutile sau nesemnificative? Cum ar fi fost mai reușită sau cum am întocmi-o în momentul de față, avînd această experiență?

Iată de ce trebuie să ne străduim pentru a ne îmbunătăți schema de la o lecție la alta, de la un an la altul. Numai așa ea devine un prețios ajutor în munca de comunicare a cunoștințelor, un auxiliar de seamă în procesul de sistematizare a materialului și de înțelegere a acestuia de către elevi.

Ce trebuie să cuprindă schema și care sînt avantajele ei? Avînd în vedere specificul obiectului nostru, prin predarea căruia urmărim formarea la elevi a unei concepții materialist-dialectice despre lume și viață, înțelegerea cauzalității fenomenelor și a interdependenței lor, schema la tablă, oglindind conținutul lecției, va reflecta întocmai acest deziderat, facilitînd înțelegerea cauzelor care au determinat evenimentele, consecințele și concluziile care se desprind din studierea lor, precum și învățămintele care duc la luarea de atitudine, de poziție, din partea elevilor. În cazul predării unor răscoale, revoluții, războaie, schema va înfățișa cauzele, condițiile interne care au favorizat declanșarea lor, desfășurarea, urmările, concluziile și învățămintele ce se desprind pentru viață, pentru conduita ulterioară a elevilor. La istorie nu ne putem mulțumi numai cu înțelegerea și însușirea fenomenului, avînd în

vedere latura educativă, formativă pe care o urmărim prin predarea acestui obiect.

De exemplu, predînd la clasa a VIII-a lecția „Războiul pentru independență (1877—1878)“, schema la tablă va cuprinde următoarele idei esențiale:

1. Cauze

- jugul turcesc $\begin{cases} \text{tribut} \\ \text{taxe vamale} \end{cases}$
- situația apăsătoare a maselor pe plan $\begin{cases} \text{intern} \\ \text{extern} \end{cases}$ și dorința de eliberare de sub turci
- dorința burgheziei industriale → lărgirea pieței

2. Împrejurări politice

- războiul sîrbilor și muntenegrenilor
- intervenția Rusiei

3. Desfășurarea războiului

- înțelegerea de la Livadia și București, 1877. M. Kogălniceanu
- condițiile trecerii armatelor ruse prin țara noastră
- independența țării 9.V.1877
- lupte: Plevna — reduta Grivița, Rahova, Smîrdan
- pacea San Stefano, 1877, tratatul Berlin, 1878

4. Urmări pentru România

- cîștigarea independenței
- Dobrogea cu portul Constanța

5. Concluzii

- cîștigarea independenței a fost o necesitate
- război drept, de eliberare
- rolul maselor și colaborarea cu armata rusă
- oglindirea în literatură și artă
- noi căi pentru dezvoltarea capitalistă a României.

În timpul executării schemei purtăm discuții ample cu elevii. De aceea, nu considerăm necesar să includem în schemă și alte elemente de detaliu: bombardarea porturilor dunărene de către turci, înșirarea lor, operele de artă și volumele literare — cu autorii lor — care oglindesc acest război etc. Aceste cunoștințe le au și de la alte obiecte. Amintindu-le, le consolidăm. În cazul predării anumitor state, popoare etc., schema va cuprinde condițiile naturale (așezare, relief, climă etc.), viața socială, viața politică, concluzii și învățăminte. Din expunere (natural, și din schemă) elevii vor înțelege rolul factorului geografic în dezvoltarea societății, cauzele care au generat anumite relații sociale și apoi politice. Elevii vor înțelege și modul în care aceste relații sînt oglindite în cultura unui popor. Schema la tablă, ca element vizual,

ușurează înțelegerea, însușirea și memorarea faptelor. La clasele mici, folosim, pe lângă schemă, la nevoie, și desenul pedagogic în prezentarea planului unei bătălii, a tranșelor, a direcției de atac, locul unei tabere etc., schițate cu cretă colorată. Materialul intuitiv dezvoltă imaginația copiilor, ușurează procesul de înțelegere a istoriei. Schema ne ajută să prezentăm esențialul. Pe elevi îi învață să sistematizeze. Marea majoritate a elevilor învață citind lecția din manual și apoi urmărind schema profesorului după caiet. În acest fel știu să desprindă esențialul de neesențial, știu să-și formeze un fir călăuzitor în studierea proceselor istorice. Schema la tablă ușurează procesul de înțelegere. În ultimă analiză, ea contribuie la formarea deprinderii de muncă independentă la elevi.

Experimentînd la mai multe clase, paralele și diferite, anumite procedee, ne vom opri întîi la clasele mici. La clasa a IV-a, unde pentru prima dată se predă istoria ca obiect de învățămînt, sîntem de părere ca schema să se facă în momentul fixării cunoștințelor. Expunerea învățătorului sau a profesorului, ca de altfel și la celelalte clase, trebuie să aibă unitate. Povestirea evenimentelor să nu fie fragmentată, prin scrierea schemei la tablă. Elevii se pot concentra mai ușor, urmărind în întregime conținutul de idei. Fragmentarea expunerii, prin scrierea la tablă, răpește din frumusețea și cursivitatea stilului, din înțelegerea succesiunii evenimentelor. Cunoștințele se imprimă mai ușor în mintea elevilor atunci cînd se pot concentra numai asupra povestirii, fără a fi preocupați și de copierea schemei. De altfel, elevii la această vîrstă mai întîmpină greutăți și la scris. De aceea, opinăm ca după expunerea lecției în întregime, o dată cu fixarea cunoștințelor să se facă și schema, elevii avînd posibilitatea să-și însușească mai temeinic un material pe care deja l-au auzit și l-au înțeles. Procedul nu este greșit nici la clasele a V-a și a VI-a. Totuși, ținînd seama de faptul că volumul de cunoștințe acum este mai mare, că elevii se întîlnesc cu un material total necunoscut, rezultatele noastre au condus la concluzia întocmirii schemei pe parcursul expunerii lecției, în timpul fixărilor parțiale. Astfel, predînd la clasa a V-a lecția „Egiptul antic”, după ce am prezentat condițiile naturale, în timp ce fixăm aceste cunoștințe cu clasa, întocmim și schema pe tablă. Același procedeu îl folosim și după expunerea capitolului „Vechii locuitori și ocupațiile lor”, apoi după al treilea capitol din lecția I „Organizarea socială”. În acest fel, elevii asimilează materialul cu mai multă ușurință, îl înțeleg mai bine și fac mai ușor legătura între fenomene. Prezentarea întregului material, fără fixări parțiale, cu date și noțiuni necunoscute, îi obosește, îi suprasolicită, îi impresionează multitudinea evenimentelor prezentate. Uneori, pe cei mai slabi îi demoralizează. Procedul amintit a dat bune rezultate și la clasele a VII-a și a VIII-a. Pentru clasele mai mari (a IX-a, a X-a, a XI-a), elevii stăpînind un volum mai bogat de cunoștințe, avînd formată deprinderea de a munci, puterea de asimilare și capacitatea de adaptare la efort fiind mai evolute, schema pe tablă o întocmim concomitent cu expunerea. Deși uneori vom apela și la cunoștințele mai vechi, revenirea, pentru a urmări firul roșu al expunerii, nu va întîmpina dificultăți din partea acestora. Copierea schemei nu mai constituie o concentrare care să-i suprasolicite. Aceasta este o deprindere

formată, care nu-i stînjenește în urmărirea logicii expunerii profesorului. În acest mod, la sfîrșitul expunerii și schema este terminată, încît fixarea cunoștințelor se poate face temeinic, fără a mai fi preocupați de timp pentru întocmirea ei. Nici procedeul fixărilor parțiale nu este greșit, chiar și la aceste clase, însă, fiind vorba de elevi mari, cu o anumită formație intelectuală, se diminuează nivelul mai înalt al predării și chiar însăși metoda de lucru cu clasele mari. La clasa a XII-a, an premergător învățămîntului superior, pe lângă procedeul amintit pentru clasele IX—XI, trebuie să-i apropiem pe elevi cît mai mult de prelegerea universitară. Ținînd seama de bogăția de evenimente, pe care le cuprinde fiecare lecție, de materialul documentar și informațional, de unele recomandări suplimentare — mai ales pentru cei care vor studia istoria —, atenția trebuie să ne-o concentrăm asupra conținutului expunerii, a rigurozității ei științifice. De aceea nu vom mai pierde timpul cu scheme detaliate, cu atît mai mult cu cît și acești elevi dispun de manuale. Schemele vor fi mai reduse, notațiile mai convenționale. La lecții de tip prelegere, la începutul orei, vom scrie pe tablă punctele importante din lecție, pe care ne vom sprijini în timpul expunerii. Elevii vor putea urmări mai bine conținutul încadrînd materialul expus după punctele de reper scrise, la începutul orei, pe tablă. Această schemă îi va ajuta în sistematizarea materialului, avînd doar etape de sprijin în eșalonarea lui. Acestea sînt doar cîteva procedee și rezultate, experimentate de noi, în vederea utilizării schemei la tablă, în predarea lecțiilor de istorie.

Tipuri de scheme. Varietatea schemelor este determinată de tipurile de lecție folosite, de scopul urmărit. Schema unei lecții obișnuite, de comunicare de noi cunoștințe (tipul mixt sau combinat), se va deosebi structural de cea a unei lecții de recapitulare la sfîrșit de capitol sau trimestru ori de cea de sistematizare — la sfîrșitul anului școlar. Cu totul alt aspect va avea o schemă în care toată ora va fi rezervată comunicării de noi cunoștințe. Pentru a putea cuprinde materialul prezentat, ea va fi mai detaliată, respectînd aceleași cerințe de bază — ale sistematizării.

Pentru exemplificare, prezentăm cîteva tipuri de scheme. La o lecție de comunicare de noi cunoștințe, la clasa a VII-a, s-a întocmit următoarea schemă ²:

Formarea Statelor Unite ale Americii

1. Situația	— Situația politică, exploatarea — emigrări din	Spania
coloniilor		Franța — În America
		Anglia — de Nord
	— Sec. XVIII —	Anglia deținea în America de Nord 13 colonii
	— În nord —	dezvoltarea industriei
	— În sud —	dezvoltarea agriculturii pe mari plantații, munca sclavilor negri

² Lecția s-a predat la clasa a VII-a B de la Liceul nr. 2 „G. Coșbuc”.

Nr. crt.	Statul	Scrierea și literatura	Știința	Arta	Religia
1.	Egiptul	— hieroglifă—24 semne — Champollion, 1822 — Satira meseriilor — Povestirile țăranului bun de gură	— geometria — astronomia — medicina	— arhitectura și sculptura — piramide, temple — Sfinxul, scribul	— politeistă (Ra, Osiris, Isis)
2.	Mesopotamia	— cuneiformă — Legenda despre potop — Convorbirea unui stăpîn cu sclavul său — Poemul despre Ghilgameș	— aritmetica — geometria — astronomia	— palate, temple din cărămidă arsă — basoreliefuluri — zigurate — frize	— politeistă (Assur, Marduk) credința în spirite
3	Fenicia	— alfabet 22 semne	— matematica — sticla transparentă — cunoștințele geografice — purpura	— fortificații — ziduri	— politeistă (Baal)
4	Palestina	— scrierea alfabetică simplificată — Biblia	— matematica — cunoștințele geografice	— arhitectura — templul și palatul lui Solomon	— monoteistă (Iahwe)
5	Persia	— cuneiformă — legende, mituri — Avesta	— împrumutată de la popoarele vecine	— arhitectura — palate — frize	— dualistă (Ormuzd și Ahriman)
6	India	— scrierea alfabetică — Vedele — Mahabharata și Ramayana — Upanișadele — Sacontala	— astronomia — matematica — medicina	— arhitectura-temple — sculptura — coloane — basoreliefuluri	— Brahma — Buda
7	China	— hieroglifă — Cartea cîntărilor	— astronomia — geometria — aritmetica — praful de pușcă — acul magnetic — agronomia — geografia	— zidul chinezesc — marele canal — temple, pagode	— forțele naturii — curente filozofice — budismul

- 4 Concluzii a) Scopul culturii statelor antice: slăvirea puterii și măreției clasei dominante;
b) Făuritori: masele de meșteșugari, țărani și sclavi;
c) Însemnătatea: progresul societății omenești. Transmisă mai târziu și europenilor.

- 5 Învățăminte — În societățile cu clase sociale antagoniste, cultura este apanajul clasei exploatare. Numai în societatea lipsită de asuprire, în socialism, cultura devine un bun al maselor.

Scopul acestei lecții și al schemei a fost nu atât de a recapitula cunoștințe transmise, ci de a generaliza și a sintetiza cele studiate. Metoda de lucru a fost discuția cu clasa, scoțind la iveală ideile principale, și nu faptele semnificative. Concluziile și învățămintele, notate în schemă, au decurs logic din discuții, fiind trase de elevi. Sistematizarea cunoștințelor, oglindită în această schemă, nu exclude posibilitatea prezentării unui tablou istoric interesant, a unor proiecții, a unei completări suplimentare dintr-o operă literară etc., tocmai pentru a prezenta într-o lumină nouă evenimentele și fenomenele studiate.

Ce mai poate nota pe tablă profesorul de istorie? Pe lângă schema lecției, mulți învățători și profesori utilizează, la nevoie, desenul pedagogic. În lipsa unui tablou, creta și tabla folosite la timp dau viață și dinamism lecției. Cît de ușor putem schița o piramidă pentru a înfățișa ierarhia feudală! Planul unei bătălii, anumite arme sau vase, planul unei localități, banda timpului — pentru explicarea cronologiei istorice; toate pot îmbogăți lecția și contribui la înțelegerea ei. Desenul pedagogic nu reclamă talent deosebit, nici nu ne vom întrerupe expunerea pentru a ne ocupa de desen. Este vorba de o schiță simplă, de conturul obiectului, care se execută simultan cu descrierea verbală. Imaginile ce apar pe tablă măresc atenția elevilor, le întăresc percepția, prin combinarea impresiilor auditive cu cele vizuale.

Concluzii. Din cele experimentate și arătate mai sus rezultă că întocmirea schemei la tablă constituie o necesitate, ea fiind un auxiliar prețios în munca de transmitere a cunoștințelor.

Schema la tablă este necesară din obligația metodică de a respecta o înlănțuire logică în exprimarea sau recapitularea materialului de parcurs.

Permite bătătorirea legăturilor temporare din scoarța cerebrală, presupunînd o repetare (prin expunere, scriere în caiet și recapitularea în momentul fixării cunoștințelor).

Apelează și la gîndirea logică a elevilor, în sensul că, discutînd schema, ei trebuie să argumenteze și să dezvolte ideile enunțate.

Contribuie la formarea unor deprinderi și obișnuințe de muncă organizată, solicitîndu-le elevilor o expunere sistematică, pe baza scoaterii în evidență a esențialului.

Oferă posibilitatea antrenării elevilor, solicitîndu-le o participare activă la lecții (pe cale auditivă, vizuală și prin limbaj și gîndire).

Solicită mai mult atenția elevilor, care poate fi și verificată în acest fel. Evită căderea în greșeala de a dicta lecția.

Ușurează mult desfășurarea momentului de fixare a cunoștințelor, propriu unor lecții.

Vine în ajutorul elevilor care se bazează și pe o memorie vizuală, pe lângă cea auditivă.

Dă posibilitate profesorului de a-și organiza bine expunerea, de a-și formula precis ideile.

Ușurează munca independentă a elevilor (înlesnește mult reproducerea materialului). Ca element concret, contribuie la ridicarea spre procesul de abstractizare.

— În predarea istoriei, profesorul este singurul chemat să întocmească schema la tablă. Varietatea schemelor depinde de mai mulți factori: de tipul lecției, de scopul urmărit, de particularitățile de vîrstă ale elevilor etc.

— Profesorul are obligația de a manifesta preocupare continuă pentru perfecționarea schemei, de la un an la altul, de la o lecție la alta. Numai în acest fel îi va fi de folos în procesul de transmitere, înțelegere și asimilare a cunoștințelor de către elevi.